

Ґрунти і земельні ресурси

Ґрунт — особливе природне тіло, верхній пухкий родючий шар земної кори, сформований у результаті взаємодії природних компонентів.

Родючість ґрунту — здатність забезпечувати потреби рослин в елементах живлення, воді й кисні.

Широтна зональність — закономірна зміна природних зон у напрямку від екватора до полюсів унаслідок зміни надходження кількості сонячного тепла та вологи на земну поверхню.

Висотна поясність — закономірна зміна природних компонентів і природних комплексів з висотою.

Ерозія водна — процес розмивання ґрунтів, утворення в ній вимивин під дією текучих вод.

Ерозія вітрова — процес руйнування ґрунтів під дією вітру.

Меліорація — система заходів, що сприяють підвищенню родючості ґрунтів та боротьбі з водною та вітровою ерозією. Виділяють три види: водну, земельну, кліматичну.

Земельні ресурси — землі, що використовуються або можуть бути використані людиною у господарській діяльності. Забезпеченість України сільськогосподарськими угіддями дуже висока: 0,8 га/особу. Рівень сільськогосподарського освоєння — 69 % (1 місце в Європі). На кожного жителя України припадає 0,65 га ріллі (за регіонами: захід — 0,15 га/особу, південь — 1 % га/особу).

Склад ґрунтів

Тверда частина
(гірські породи,
гумус)

Рідка частина
(ґрунтовий роз-
чин)

Газоподіб-
на частина
(кисень)

Жива частина
(ґрунтова флора
і фауна)

Чинники ґрунтоутворення

Чинники	Наслідок впливу чинника	Приклад
Материнські гірські породи	Наявність механічних частинок, хімічних елементів	Ґрунти всіх природних зон
Життєдіяльність організмів	Утворення гумусу	Чорноземні ґрунти Степу мають найбільше гумусу
Клімат	Зміна кліматичних показників за сезонами року та зонально	Широтна зональність
Рельєф	Із зміною висоти місцевості змінюються клімат і рослинність	Висотна поясність

Чинники	Наслідок впливу чинника	Приклад
Ґрунтові води	Випаровування з поверхні в степовій зоні мінералізованих ґрунтових вод	Утворення солончаків
Вік ґрунту	Давні поверхні мають більш розвинуті ґрунти	1 мм ґрунту утворюється за 400 років
Діяльність людини	Змінюються властивості ґрунтів	Оранка, зрошення, осушення, внесення добрив

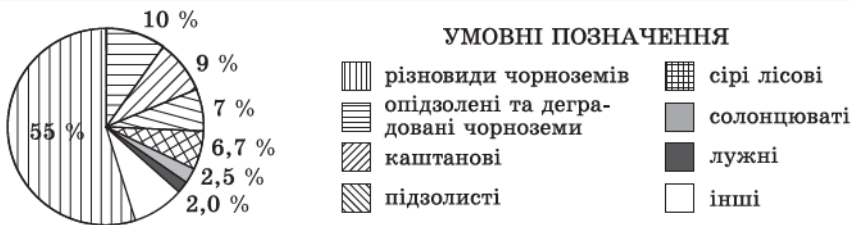
Характеристика ґрунтів України

Тип ґрунту	Кліматичні особливості	Природна зона, рослинність	Ґумус		Материнська порода	Заходи меліорації	
			Вміст, %	Потужність, см			
Дерново-підзолисті	Помірно тепло, $K_{ав} > 1$	Змішані ліси, субори	0,7—2,0	18—24	Піски, супіски	Осушення, вапнування, боротьба з ерозією	
Світло-, темно-сірі лісові	Тепло, $K_{ав} = 1$	Лісостеп, дубові ліси	2,5—4,5	20—36	Леси і лесоподібні, суглинки	Вапнування, боротьба з водною ерозією	
Чорноземи	опідзолені	Тепло, $K_{ав} < 1$	Лісостеп, лучні степи	3,5—5,5	36—50	Те саме	Те саме
	типові	Тепло, $K_{ав} = 0,9—0,6$	Те саме	6—7	до глибини 120—150	»	»
	звичайні	Дуже тепло, $K_{ав} = 0,6—0,9,5$	Степ, різнотрав'я	4,5—6,5	60—80	»	Зрошення, боротьба з вітровою і водною ерозією

Закінчення таблиці

Тип ґрунту		Кліматичні особливості	Природна зона, рослинність	Гумус		Материнська порода	Заходи меліорації
				Вміст, %	Потужність, см		
Чорноземи	південні	Дуже тепло, $K_{ав} = 0,5—0,4$	Степ, типчаквоково-лопа	3,5—5,0	до глибини 30—50	Леси і лесоподібні, суглинки	Зрошування, боротьба з вітровою і водною ерозією
	Темнокаштанові, каштанові	Спекотно, $K_{ав} = 0,3—0,4$	Степ, сухі степи	3—4	40—50	Те саме	Зрошування, гіпсування
	Буроземи	Тепло, $K_{ав} > 1$	Широколисті ліси	2,5—4	30—40	Вміст окису заліза	Боротьба з водною і вітровою ерозією
	Коричневі	Спекотно, $K_{ав} < 1$	Сухі субтропіки, розріджені ліси і чагарники	5—7	25—33	На продуктах вивітрювання карбонатних порід	Боротьба з водною ерозією

Структура ґрунтового покриву України

Забезпеченість ріллею

Загальна земельна площа, тис. га	Сільськогосподарські угіддя, тис. га		Показник сільськогосподарського освоєння території	Забезпеченість населення одними землями, га/осіб
	Усього	Рілля		
60355,0	40773,0	32 989	0,69	0,65